

A székelyekről

„Föl, székely, föl, közös az ellenségünk,
Tínektek is az árt, aki minékünk,
Az vert vasra titeket, aki minket,
Együtt törjük szét a közös bilincset.”

(Petőfi Sándor: *A Székelyekhez*)

**Pallas-Akadémia Kiadó
Csíkszereda, 2006
318 oldal, 3580 Ft**

A 2007-es év végi posta örvendeztetett meg a székelyek rövid történetével, mely – bár történelmi tanulmány – egyvégtében olvasandó, hogy megértsük: kik voltak, kik maradtak, hogyan különböznek, mik az érzelmeik és milyen magyar hibákban osztoznak a többi erdélyiekkel, azaz az összmagyarsággal. Az olvasóhoz intézett első fejezetben találjuk a könyv leglényegét: „*A székely történelem szerves része az általános magyar históriának Erdélybe ágyazottan.*”

Mindazonáltal tudni illik, hogy három nézet ismeretes a székelyek eredetére vonatkozóan: az egyik, hogy a székelység a kettős honfoglalásban részt kért, a másik, hogy a magyarral rokon csatlakozott nép volt, a harmadik, hogy a korai magyar királyság telepítette őket a Kárpátok belső karéjába.

Akárhogy is legyen a székelység legősibb, és századokon át megőrzött funkciója a haza-őrző katonáskodás volt. Ez részben edzettebbé tette a székelyeket a többi erdélyiek-

nél, részben pedig az adómentesség privilégiumát biztosította nekik. Bár a székely tagozódás: főember, lófő, gyalogok hasonlított a magyar fő- közép- és kurtanemes rétegződésre, a székelyek törvényként vették a hadviselést és nagyobb mozgási szabadságot vívtak ki maguknak. Említésre érdemes, bár ezt a szerző nem másként, csak táblázataival hangsúlyozza, hogy a székelység kevésbé hígult fel más a Székelyföldre beszivárgókkal, mint Erdély vagy az anyaország bármelyik másik része. Nézzünk csak meg egyetlen adatot: 1850-ben 80%-os volt a magyar nyelvű székelyföldi lakosság a 18%-os románnal szemben.

A középkorban a székelyeknek külön ispánjuk van, visszaverik a tatárokat, várakkal rendelkeznek, egységesen keresztények, túlsúlyban földművelők és szülőházájuk székekre és nem vármegyékre osztódik. Nem kis szerepük van a nándorfehérvári csatában és Hunyadi egyéb törökverő ütközeteiben.

Mohács a székelyeket is térdre kényszeríti, bár a letaglózás 1562-vel történik meg. Az ellenkirály Zápolya és Izabella után János Zsigmond lesz, aki leveri az adózás-elleni székely felkelést és mondhatni bevezeti a feudalizmust. Következésképpen még Erdély „aranykorában” is, tehát a gazdasági virágzás közepén is a székely szabadság tovább szaggattatik,

noha a székelyek intézményrendszere nagyjából túléli a török időket is. A kereszténység felekezeteire oszlik.

Bocskai idejében, akit a nagyhazát egyesítő osztrák és törökvészben a halál kaszált le, 1606-ban, a székely társadalom, Egyed Ákos elemzése szerint már a következő felosztást ismeri: főember – lófő – gyalog – libertinus – jobbágy – zsellér – egyebek (pl. cigányok).

A Habsburgok azok, akik 1690-ben de jure, 1699-ben de facto megszüntetik a katonai rendeket és bevezetik a közadózást. Az új határőr rendszer kettészakítja Székelyföldet és vegyes székely/román ezredekkel őrizteti. (Megjegyzem, a Habsburgok az őrzés és a megosztás kérdésében következetesek. A Gränzerek Ausztria határain osztrák őrkatonák, a birodalom más területein vegyes seregek.)

A székely rögvést ott terem ahol a szabadság csírázni látszik: vegyük a felvilágosodás, a reformkorszak, a '48-as forradalom, a '49-es szabadságharc éveit. Fényes nevek az egységes magyar kultúrtörténetben: Bod Péter, Bolyai Farkas, Apáczai Csere János, Mikes Kelemen, Apor Péter és sokan mások. A reformkor csillaga Wesselényi Miklós, a Bach-korszaké Mikó Imre. Mikor a legnagyobb dologról, a függetlenségről van szó, a székelyek elfogadják a közteherviselést. Egyik jelszavuk: egyenlő körülmények az egyesített hazában. Az ápolandó hagyományt Kossuth törekvéseihez kapcsolják. A székely harcol, akkor is, ha csak pislákol a remény. Erején felül!

*„Ki merne nékik ellenállani?
Ily bátorságot szívében ki hord?
Mennek, röpülnek, mint a szél, s üzik
Az ellenséget, mint szél a port!
Csak nem fajult el még a székely vér,
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!”*

(Petőfi Sándor)

A megtorlás a székelyeket, ha az arányokat tekintem, még jobban sújtja; több jut a kivégzésekből, a hadisarcból, de megszületik itt is a passzív ellenállás. 1867 után visszatérnek és konszolidálódnak az 1848-as törvények által meghatározott jogviszonyok. Ezeknek fennállása, közel ötven évig, túl rövidnek bizonyul arra, hogy orvosolni lehetne a tőkehiányt és nagyobb mértékben folytatni az ipari átalakulást. (Az írásbeliség kedvezően alakul Nyugat-Európához viszonyítva.)

Egyed Ákos 1918-ig megy el, szép magyarsággal, példaadó szabatossággal ír könyvében. Minden zugba bevilágít és ha nem is tud minden történelmi problémát kibogozni, fölmutatja a csomókat a további kutatás számára.

Ezt az utolsó paragrafust nem a történelem tanára mondatja velem. Az új Európai közösség tagozódásán belül létrejöhetnek olyan autonómiák, melyeknek történelmi gyökerei vannak. Ezért is kellene ezt a könyvet angolra, románra lefordítani. (*Egyed Ákos: A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1918-ig. Csíkszereda, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 2006. 318+ [iv] lap, bibliográfia, fényképes illusztrációk, táblázatok. ISBN 978 973 665 16 01*)

Kabdebó Tamás